

Л. Л. Возняк,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Княгининівського ліцею Волинської обласної ради;
С. Д. Дуць,
учитель інформатики

Модель соціалізації особистості в умовах інноваційного середовища освітнього закладу

Розглянуто особливості розробки й апробації моделі соціалізації особистості в умовах інноваційного середовища освітнього закладу.

Ключові слова: дослідно-експериментальна діяльність, інноваційне середовище, освітній заклад, соціалізація особистості.

Vozniak L. L., Duts S. D. The Personality Socialization Model in Conditions of the Innovative Educational Environment.

Features of the development and approbation of the socialization personality model in conditions of the innovative educational environment are considered.

Key words: research and experimental activity, innovative environment, educational establishment, socialization of personality.

Постановка проблеми. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні характеризується якісними змінами пріоритетів і цінностей у суспільній свідомості, що не могло не торкнутися освіти і педагогічної науки в цілому. Соціально-економічна і політична нестабільність у країні відображається на розвитку сфери культури й освіти, утруднюючи соціалізацію молодого покоління. Сьогодні постає потреба у формуванні особистості, здатної не тільки адаптувати загальнолюдські цінності, але й виробляти власні ціннісні орієнтації. Особливу тривогу викликає неготовність молоді до сприйняття зазначених цінностей, невміння вирішувати складні життєві ситуації.

Практично в кожному класі є декілька школярів із сімей, які опинились у таких умовах: це багатодітні сім'ї, у яких вихованням дітей займається хтось один із батьків; сім'ї, у яких хтось із батьків важкохворий; сім'ї переселенців із зони антитерористичної операції; у яких виховуються діти з інвалідністю; малозабезпечені родини; сім'ї, які не мають власного житла; родини з тим або іншим видом неблагополуччя. Усе це вже є своєрідним результатом роз'єднання вимог соціальних інститутів, а отже, негативними наслідками соціалізації підростаючого покоління.

Крім виховного впливу, дитині необхідні ще й якісні знання з основ наук, уміння користуватися ними. Випускник школи повинен мати ґрунтовні знання з рідної мови та володіти декількома іноземними, інформаційно-комунікаційними технологіями, бути екологічно грамотним, вести здоровий спосіб життя, вчитися бути підприємливим. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Отже, в умовах інноваційного освітнього середовища ми хочемо бачити цілісну особистість, усебічно розвинену, здатну до критичного мислення, патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, інноватора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж усього життя.

Метою статті є визначення особливостей розробки й апробації моделі соціалізації особистості в умовах інноваційного середовища освітнього закладу.

Виклад основного матеріалу. Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання протягом життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. У формуванні означених важливих якостей, розвитку та виховання особистості громадянина сучасної демократичної держави важливе місце займає середовище – усе те, що оточує дитину від народження, починаючи з сім'ї, шкільного кола і завершуючи середовищем соціальним, у якому створюються умови для її розвитку і виховання.

На жаль, у практиці роботи закладів освіти процес соціалізації особистості залишається прерогативою виховання, яке за умови традиційної освітньої моделі набуло характеру другорядності, поступившись першочерговістю процесу навчання. Як результат, більшість випускників шкіл мають слабо сформовані життєві компетенції, нерозвинуті соціальні здібності,

через що важко адаптуються до сучасних суспільно-економічних умов, не здатні до самореалізації в соціумі, проявляють схильність до асоціальної поведінки. Саме тому дослідження зазначеного питання є актуальним.

Зараз ми повинні разом навчатися, щоб дійсно змінити українську школу, якій бракує ресурсу, і вона його шукає. Необхідно, щоб батьки мали вільний доступ до школи як носії інформації громади. Це могло б рухати заклад освіти вперед. Тим більше, що батьки дуже багато роблять для розвитку школи. Це великий ресурс для громади, тому що зараз усі шукають ефективно навчальне середовище, у своєму житті формують індивідуальні навчальні траєкторії.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Але українська школа не готує до цього. У новій школі діти мають бути почутими. Треба допомогти учневі стати самим собою, щоб він міг приймати рішення, самостійно робити вибір і ставати творцем своєї долі. А для цього потрібна свобода вибору. І цьому вибору треба довіряти.

З 01.09.2017 року у Княгининівській спеціалізованій школі-інтернаті I-III ст. «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» (перейменовано у Княгининівський ліцей Волинської обласної ради, наказ № 196 від 31.08.2018 р.) розпочато II (формульвальний) етап дослідно-експериментальної роботи.

Метою діяльності визначено оновлення змісту освіти у закладі освіти, форм і методів взаємодії з іншими соціальними інститутами, розробка структури (моделі) соціалізації особистості в умовах інноваційного освітнього середовища.

Відповідно до мети визначено пріоритетні напрями розвитку закладу освіти:

- організація роботи творчої групи педагогічних працівників за темою дослідження;
- вивчення особливостей та потенційних можливостей виробничих, наукових, інформаційних установ, закладів соціокультурної сфери, сім'ї щодо створення належних соціально-педагогічних умов соціалізації особистості;
- зміцнення матеріально-технічної, навчально-дидактичної бази, гурткової, секційної, студійної роботи в навчальному закладі;
- забезпечення участі педагогічних працівників у регіональних методичних заходах за тематикою дослідження;
- аналіз експериментальної діяльності у школі щодо впливу її результатів на рівень соціалізації особистості;
- удосконалення традиційних підходів до процесу соціалізації дитини та учнівської молоді;
- продовження запровадження ефективної системи профільного навчання;
- забезпечення готовності вчителів до інноваційного викладання предметів згідно з вимогами Нової української школи;
- застосування діяльнісного підходу в організації позакласної та позаурочної виховної роботи (рольовий та проектний підхід);

- підвищення рівня правової свідомості учнів, сформованості їхніх ціннісних ставлень;
- постійне удосконалення дієвої роботи органів самоврядування у школі з урахуванням позиції учасників навчально-виховного процесу;
- продовження пошуку більш ефективних шляхів, форм і методів соціалізації особистості;
- визначення напрямів уведення інноваційних змін;
- подолання негативних явищ в освітньому просторі.

Для реалізації завдань і пріоритетних напрямків розвитку школи наказом № 308 від 05.10.2017 року створено творчу групу, яка розробила модель соціалізації особистості в умовах інноваційного освітнього середовища.

Першочергово з'ясували зміст термінів: соціалізація, соціалізація особистості, середовище, інноваційне освітнє середовище, середовище соціалізації, модель, модель соціалізації.

Соціалізація – процес входження індивіда до соціуму. Передбачає засвоєння ним певної системи цінностей (норм, зразків, знань, уявлень) для функціонування в суспільстві, здобуття власного соціального досвіду й активного формування особистості.

Соціалізація особистості – це процес включення особистості в суспільство, засвоєння нею суспільного досвіду, культурних цінностей, соціальних ролей, норм і правил поведінки.

Інноваційне освітнє середовище – це певним чином організоване середовище, що стимулює розвиток, саморозвиток і виховання кожного включеного в нього індивіда; це система умов для особистісного і творчого розвитку всіх учасників – суб'єктів освітнього процесу.

Вільному розвитку сприяє творче середовище. Таке середовище буде організовано в Новій українській школі. Зміні підлягають фізичне просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У НУШ зростає частка проектної, командної, групової діяльності в педагогічному процесі. Відповідно буде урізноманітнено варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, буде використано новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Виділятимуться окремі приміщення з відкритим освітнім простором. Планування і дизайн освітнього простору школи буде спрямований на розвиток дитини і мотивації її до навчання. Освітній простір Нової української школи не обмежуватиметься питаннями ергономіки. Організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу.

Середовище – це сукупність умов існування людини та суспільства.

Середовище соціалізації – це сукупність умов входження індивіда в соціальне середовище через засвоєння норм, ідеалів, цінностей певного соціуму.

Модель – спрощена схема, наочне пояснення певного процесу.

Модель соціалізації – це сукупність шкільних традицій і форм роботи, які побудовані на концептуальних принципах навчання, виховання, розвитку особистості та співпраці її з іншими учасниками освітнього процесу й реалізуються колегіальними органами, що забезпечують управління закладом освіти.

Пізніше визначились з концептуальними принципами побудови моделі соціалізації особистості в умовах інноваційного освітнього середовища, а також показали форми роботи під час реалізації вищезгаданих принципів.

Працюючи над моделлю соціалізації особистості в умовах інноваційного середовища освітнього закладу, члени творчої групи зрозуміли, що для успішної реалізації принципів необхідно пам'ятати про шкільні традиції, яких за 57 років діяльності нашого освітнього закладу надзвичайно багато, вони передаються від покоління до покоління.

Важливо, що починаючи з 2007 року, у нас триває конкурс «Шкільний олімп», який дає можливість відзначити грошовою винагородою талановитих дітей, переможців олімпіад, конкурсів, слухачів МАН, лідерів учнівського самоврядування і т. ін. Розроблено Положення про цей конкурс, щорічно на засіданні ради школи визначаються номінації для нагородження дітей.

Конкурс «Шкільний олімп»

Організатори: рада закладу освіти; батьківський комітет.

Мета конкурсу:

- виявлення найталановитіших дітей школи;
- демонстрація різноманітних напрямів творчості дітей;
- залучення учнів до участі в житті школи;
- підтримка дітей-лідерів, активістів, творців;
- створення умов для розвитку дитячих здібностей;
- виховання активної життєвої позиції в молоді.

Учасники конкурсу: учні 2–8 та 9–11 класів Княгининівського ліцею.

Конкурсна програма триває протягом навчального року.

Підсумки підбиваються на засіданні ради закладу освіти в кінці навчального року.

Саме сукупність шкільних традицій і форм роботи, які побудовані на концептуальних принципах навчання, виховання, розвитку особистості та співпраці її з іншими учасниками освітнього процесу

й реалізуються колегіальними органами, що забезпечують управління закладом освіти, і дали можливість побудувати модель соціалізації особистості в умовах інноваційного середовища освітнього закладу.

Ознакою успішності процесу соціалізації особистості підлітка є його готовність взаємодіяти з соціумом. Виділяються три шляхи формування цієї ознаки:

- перший – коли дорослі самі формують ті чи інші життєві компетентності підлітків у практиці взаємин;
- другий – набуття життєвого досвіду відбувається в стосунках з ровесниками;
- третій – одночасно і в стосунках з дорослими, і в стосунках з однолітками.

Готовність підлітка взаємодіяти з соціумом є умовним показником його позитивної соціалізації та визначається за такими **критеріями**:

- суспільно ціннісна спрямованість;
- свідомо соціальна поведінка;
- соціально-психологічні компетентності, які формуються в ході засвоєння особистістю системи спілкування та через включення в суспільну діяльність. (Див. модель соціалізації особистості (вигляд 1, вигляд 2)).

Висновки. Соціалізація підростаючого покоління відбувається під стихійним або цілеспрямованим впливом величезної кількості відповідних суспільних структур та інститутів, виховна роль яких по-різному проявляється на вікових стадіях цього процесу. Важливим виховним фактором є найближче соціальне оточення, в якому проходить життя і діяльність учня, тобто середовище у вузькому розумінні цього слова – сім'я, дитячий колектив, товариші, дорослі люди, з якими безпосередньо спілкуються учні.

Суспільно важливе завдання для освітян – забезпечити розбудову такого освітнього простору, у якому особистість із раннього дитинства усвідомлювала б свою суспільну значущість і через систему ціннісних ставлень набувала досвіду взаємодії з соціумом.

Характерними рисами інноваційних освітніх технологій XXI століття є формування в учнів здатності до розуміння нових, незвичайних ситуацій, прогнозування подій, оцінки наслідків прийнятих рішень і, більше того, до створення можливого й бажаного майбутнього.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. *Вибр. наукові праці*: в 2 т. Т. 1. Чернівці: Букрек, 2015. 840 с.
2. Його ж. Виховання особистості. *Вибр. наукові праці*: в 2 т. Т. 2. Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Пед. пошук*. 2017. № 2. С. 3–6.
4. Її ж. Організація дослідно-експериментальної роботи в навчальному закладі як фактор професійного розвитку педагогів. *Зб. матеріалів круглого столу «Дослідно-експериментальна діяльність навчального закладу в сучасних умовах» / упоряд. А. М. Луцюк. Луцьк: ВІППО, 2017. С. 7–16.*
5. Жерносек І. П. Деякі ціннісні орієнтації учнівської молоді. *Нова пед. думка*. 2002. № 3–4. С. 148–152.
6. Закон України «Про освіту». *Голос України*. 2017. 27 вер. № 178–179.
7. Нова українська школа. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczija.pdf>

* Модель соціалізації особистості – в електронному доповненні до журналу на сайті ВІППО.